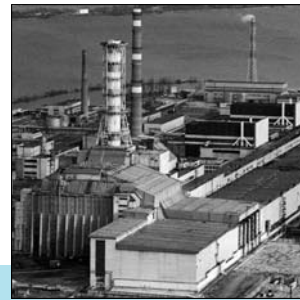

Фото Ксенії Гладішевої

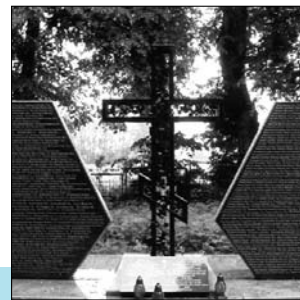
Матеріали сесії Головної ради ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка, яка відбулася 16 квітня 2010 р., читайте на стор. 8–9

ЧОРНОБИЛЬ І МИ

3

ХТО РАХУЄ НАШІ ВТРАТИ?

4–5

ПРО ОТАМАНА ОРЛИКА

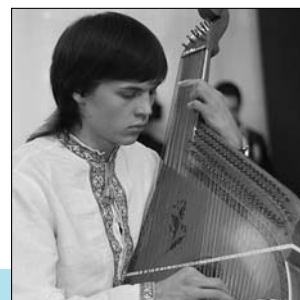
10

ПОЕТ ВРЯТУЄ РІДНИЙ КРАЙ

12

ПРО МОДУ І МУЗУ

14–15

● ВІД ПЕРШОЇ ОСОБИ

Василь ЧЕПУРНИЙ, голова Чернігівського обласного об'єднання ВУТ "Просвіта" імені Т. Шевченка, редактор газети "Сіверщина"

"Просвіта" в незалежній Україні не може бути в опозиції до влади, бо тоді або влада — неукраїнська, або "Просвіта" — не "Просвіта". Проте сьогодні так і є: "Просвіта" таки в опозиції до влади табачників, семиноженків, бенкендорфів, цушків, тіхонових, добкіних...

Якою тоді має бути наша опозиція, щоб залишатися "Просвітою", а не гуртком войовничих маргіналів, громадянський обов'язок яких вважається вичерпаним прийняттям чергової заяви на захист рідної мови? І щоб не витратити весь запал на барикади? Зрештою, щоб творити Україну, а не помирати від серцевих нападів та незліченних плачів?

СТВОРИМО СИСТЕМУ КУЛЬТУРНОГО ОПОРУ!

Напрацьовану методу мітингів, маршів, пікетів та інший набір політичної боротьби "Просвіта" має залишити партіям — може, вони таки оговтаються після поразки? "Просвіта" має натомість виробити нову дієву систему впливу. Я назвав би її системою культурного спротиву. Що ж до партій, то "Просвіта" може і повинна стати для них майданчиком об'єднання, зведення їх, розрізнення і розбуцання, до купи. Не більше. Хоч і цього немало. "Просвіта" має бути не позапартійною, а понадпартійною.

ПАМ'ЯТІ КРАКІВСЬКОГО КАРДИНАЛА

Коли на Краківській кафедрі став кардинал Кароль Войтила, у Польщі правила комуністи. Звісно, їхні комуністи й наші — дві великі різниці, кажучи по-одеськи. Та все ж і вони наступали на Церкву: намагалися закрити семінарію, обмежували Церкву щодо спілкування із суспільством, не давали дозволів на будівництво храмів тощо. Молодий кардинал зрозумів: пряма конфронтація нічого доброго не дасть. І створив систему інтелектуального опору.

Скажімо, неможливість проповідувати він компенсував щотижневими зустрічами в епархії з представниками різних професій. Одного тижня лікарі (незалежно від їхньої конфесійної належності) разом з єпископом обговорювали проблему абортів, наступного тижня — бібліотекарі проблему ви-

ДО ПРАЦІ, БРАТОВЕ! Услід сесії Головної ради "Просвіти"

ховання підлітків на класичній літературі тощо. Так Церква виробляла механізми реагування на проблеми суспільства, адекватні часові, й люди йшли до Церкви, яка на рівних вела з ними розмову.

КНИГОТОРГІВЛЯ

Наш досвід створення культурно-мистецького центру "Інтермеццо" Чернігівської обласної "Просвіти", відкритого не на бюджетні й не на просвітянські гроші, підтверджує: працювати можна.

"Просвіта", як на мене, просто зобов'язана створити мережу поширення української книжки, аудіо- і відеопродукції. До цього покликана мережа осередків хоч би в обласних центрах. А відповідно до листа "Укрпошти", якщо "Просвіта" укладе угоду про корпоративного клієнта (й отримає знижки), — можна налагодити розсилку за зразком "Книга—поштою" чи харківського книжкового клубу. Принаймні ми на Чернігівщині, крім "Інтермеццо", таку мережу створюємо: уже сьогодні українську книжку можна придбати в Сосниці (в редакції приватної газети "Час") й у Прилуках (кафе "За двома зайцями"). А кому, як не всеукраїнській "Просвіті", об'єднати зусилля українських видавництва для загальноукраїнської мережі доступної української книжки?!

ФОНД ПІДТРИМКИ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

Вона є, хоча й скорочується, як шагренева шкіра. Про її підтримку геть не дбала помаранчева влада — наівно чекати чогось доброго й від цієї. Тому саме "Просвіті" варто створити фонд підтримки українських ЗМІ — але це має бути не стільки накопичувальний фонд пожертв, як ціла мережа дії. До прикладу, українські газети можуть створити систему приватних оголошень по всій Україні. Щоб читач, скажімо, нашої "Сіверщини" міг подати оголошення в Чернігові, знаючи, що його розмістять у луцькій чи харківській газеті.

Фонд також мав би ініціювати громадські заходи пропаганди нашої преси — ідея українського медіа-холдингу давно назріла і неоднораз озвучувалася.

РОБОТА З ДІАСПОРОЮ

Із західної маємо переорієнтуватися на східну — Росія є зоною стратегічних українських інтересів. Чому б нам не створити українсько-російський Інтернет-сайт, де паралельно викладати протилежні (чи й не дуже?) погляди на дражливі моменти російсько-українських відносин? Наш мандрівник і спецкор "Сіверщини" Олександр Волощук, який був гостем і "Слова Просвіти", пройшов усю Росію і написав дві книжки. Коли я запропонував Українській Всевітній Координаційній Раді провести його прес-конференцію у Києві, почув: "Нема бюджету!" Це — зразок, як не треба працювати: хіба для прес-конференції треба гроші? Натомість саме "Просвіта" могла б змінили весь тон українсько-російських відносин, якби ми довели (принаймні в Україні), що російській культура, нафто-, газогеологія, імперія — то все значною мірою українські витвори. Києвоцентрична модель українсько-російських відносин перевернула б сенс сучасних взаємин і виправила б на наш бік ідею "Руського міра" патріарха московського Кірила. Та це тема окремої розмови, яку майже ніхто в Україні не веде.

ХТО ЦЕ РОБИТИМЕ?

Безумовно, нова ситуація потребує не тільки нових методів просвітянської роботи, а й нових людей. Вони є. Скажімо, Володимир В'ятрович, Олександр Палій — вам щось говорять ці імена? Але головне: це мають бути люди, які самі вже щось зробили, а не просто навчилися "освоювати" бюджетні кошти. Бо коли івано-франківські просвітняни випрошують гроші в секретаріату всеукраїнської "Просвіти" — то це розписка в бездіяльності: галицькі "Просвіти" не просити б мали гроші у Києва, а самі давати для просвітянських справ Криму, Харкова чи Луганська.

Зрештою, річ не в персоналіях. "Просвіта" має робити ставку на нову інтелігенцію, яка вже виростала, — вона самостійна. Щоправда, спочатку треба таку інтелігенцію побачити...

— Пані Тетяно, Ви і поетеса (збірки “Журавлиний биль”, “О світе мій, світе”), і прозаїк (“Летіла зозуля”, “Калиновий вінок” і “Душа замість мене”). Як у Вас уживаються ці іпостасі й ким Ви себе відчуваєте більше?

— Уживаються... Принаймні, не так, як свекруха з невісткою в “Кайдашевій сім’ї”. Прозаїки здебільшого починають із віршів. Рання поезія, мов молоде вино, — грайлива, запальна, з елементами юнацького максималізму. А та, що дозріває з віком, — вино вистояне, з терпким присмаком життя. Не пишу щодня. Коли вірш може народитися в стані афекту, то проза потребує часу, аби погамувати емоції й осмислити пережите. Нині тяжію до прози.

— Цікаво, що Вас, людину з економічною освітою, потягло до слова?

— На жаль, мені не судилося здобути фах за покликом душі, тому довго відчувала невпевненість, вважала, що без належної освіти не маю морального права претендувати на високе звання письменника. У десятирічному віці долю мою вирішила трагічна загибель старших сестри й брата. Звідтоді, через тяжку недугу, викликану психічним потрясінням, частину шкільних років довелося провести в санаторіях і лікарнях.

Зоставшись одиначкою в батьків, свої жалі й радощі виповідала щоденнику й природі. Адже народилася у тисячолітньому наддніпрянському селі Витачеві, що неподалік Києва, де мама працювала лісником. Залюбленість у літературу проросла із сестриною зошитом, який знайшла після її смерті. Він був змержений віршами. Тоді вперше через слово відчула безсмертя людської душі. Стала переписувати до записника поезії Т. Шевченка, Лесі Українки, П. Тичини, Г. Гейне. Деякі з них декламувала на шкільних вечорах.

У пам’ятку незабутні враження від поеми Гі де Мопасана “Сільська Венера”, читала її своєму обранцеві. На щастя, він виявився терплячим слухачем...

Мріяла стати актрисою або вчителькою, але тато сказав, як відрубав: “Не з твоїм здоров’ям! Вчитимешся в Київському кооперативному”. Суперечити не посміла. А потяг до літератури відчула, коли мій суджений Сергій привів у свою родину. Вразила величезна бібліотека свекра Миколи Панасовича Лакизи, професора-філолога, проректора Ужгородського університету. Ось і донечка вже піросла і, здавалося, ніщо не завадить здобути омріяну освіту. Натомість доля підготувала чергове випробування — лікарі кілька годин боролися за моє життя... Відтоді ази філології осягаю самотужки.

— Ви порушуєте гострі соціальні теми. Як думаєте, література може щось змінювати або вирішувати? Чи часи “серйозної” літератури минають?

— Як на мене, час конче змете тексти,

СЛОВО, ВІДЧУТНЕ НА ДОТИК

Серед нинішніх розпіарених “бестселерів” іноді стає самотньо в пошуках художнього Слова. Епатаж, гламур засвідчують нову літературну епоху. Багато справжнього лишається в затінку й відкривається лише щирому поціновувачеві. Кожне нове ім’я в нашій літературі насамперед збагачує людську душу й спонукає думати. Справжньому не доводиться “оголювати” чи вживати арготизми задля привернення уваги. Розмова з письменницею Тетяною ЛЕМЕШКО, сподіваюсь, зацікавить і наших читачів.

Анатолій Дімаров і Тетяна Лемешко. 2009 р.

замішані на рефлекторних відчуттях, примітивному стилі й лихослів’ї. “Серйозна” література — затвердий горішок для обмежених людей; щоб спізнати її, потрібно бодай опанувати державну мову. І доки корумповані невігласи керуватимуть країною, “серйозна” література навряд чи вплине на розв’язання болючих проблем.

— Які Ваші улюблені письменники, вчителі, літературні авторитети? У чий творчості Ви кохаєтесь?

— Перший учитель, який підтримав мене й відкрив шлях у літературу, — Ваш батько, керівник літературного об’єднання “Радосинь” Дмитро Чередниченко. Мудрий наставник із чуйним серцем і світлою, як сонце, душею об’єднав біля духовної ватри творчих людей із різних куточків України, відредагував безліч книжок, з-поміж них і мої чотири. Понад сімдесят його учнів — члени НСПУ. А

коли сталася біда — захворів на смертельну недугу чудовий поет, бандурист, наш радосинець Євген Дорошкевич, — Дмитро Чередниченко з родиною за лічені дні відредагував, оформив й видав його прекрасну збірку “Крайнебо в осінньому листі”. Автор таки встиг потішитися нею...

Подарунком долі вважаю співпрацю з Юрієм Рястом у всеукраїнській газеті “Сільський час”. Той період став для мене своєрідним філологічним вишколом. За редакцією Юрія Ряста вийшла моя найновіша книжка прози “Душа замість мене”. А мої літературні авторитети — світлої пам’яті Дмитро Білоус, Володимир П’янов, а також нині суцільно — старійшина, класик української літератури, людина шляхетної душі Анатолій Дімаров (кохаюся в його розкішній, запашній прозі), Микола Шудря, Віктор Баранов, Михайло Горловий, Галина Кирпа, Петро Осадчук,

Петро Засенко, Дмитро Онкович, Микола Литвин, Іван Донич, Ярослава Павличко. Високою шаную творчість Ліни Костенко, Дмитра Павличка, Юрія Мушкетика, Марії Матіос, Василя Шкляра...

— Вашу книжку “Душа замість мене” Юрій Ряст, автор передмови, назвав всуціль сповідальною. Саме так і є, адже кожне оповідання — розтин певної людської екзистенції, розтин болючий, який оголює не найпривабливіші сторони реальності. Чи не почуваеться письменник душевно оголеним у такій сповідальності?

— Гадаю, що так і має бути. Без екзистенційного аналізу не створиш вартісного твору. Цю книжку я присвятила дорогим батькам-хліборобам, і це передусім сповідь перед найдорожчими людьми.

Хіба ж не заболить душа, коли мововладді нахабно прихвизують землі селян, яких злочинна влада ще дітьми загнала в колгоспи, де вони кожну грудочку землі пучками перетерли, отримуючи за каторжну працю миску баланди чи копійчину на трудодень. Розумію: доки не “оголиш” душі, нічого трепетного не створиш. Недарма ж Григорій Тютюнник писав братові: “Ти, Григоре, надто відкриваєш серце, ти хоч рукою його прикривай”.

— В оповіданні Германа Гессе “Трагедія” описано трагедію людини Слова. Слово як таке знецінюється. Ретельність у ставленні до слова перестає бути обов’язковою. Глобальна тенденція сучасної літератури — акцент на змісті й сюжеті, й мало хто вже зачитується мовою. У багатьох видавництвах є “вигадувачі” сюжетів. Як ж майбутнє тієї меншості — людей, що словом дорожать?

— Сьогодні видати книжку, написану душею, — велика розкіш. Добре, якщо поталанить на спонсора. І все ж література “на замовлення”, література “чево ізволіте” не довговічна. Вигадані сюжети приречені на забуття. Шкода письменників, які нехтують словом і каструють мову, послуговуючись сленгом, а то й матюками. Зійшовши на пси, можна стати відомим серед юрби, але зійти на літературний Олімп — ніколи. І як тут не погодитися з Анатолієм Дімаровим: “Немає роботи важчої та виснажливішої, ніж робота над словом. І немає більшої насолоди, коли воно, слово оте, спалахне, заграє всіма відшліфованими гранями, стане таким зримим та випуклим, що можна його відчути на дотик”.

Майбутнє — за елітарною меншістю, “яка словом дорожить” нині, прісно і вовки.

Спілкувалася Оляна РУТА

Євген БАРАН,
м. Івано-Франківськ

Тримаю в руках унікальну книжку: “Родина, родина — від батька й до сина...”, автор і упорядник якої — лікар із Чорткова на Тернопільщині Оксана Марущак. Вона прагнула відтворити генеалогічне дерево своєї родини від 1782 року, бо саме тоді народився Симеон Саврасевич (1782—1839/1840?), який у першій третині XIX століття був парохом у

ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ РОДИНИ

селі Джурині на Чортківщині й там похований. Його донька Марія (1821—1864) вийшла заміж за Олексу-Олександра Цепенду (1810—1884), від якого й веде початок родини Цепендів.

Нині у різних куточках Землі живе сьоме-восьме коліно цього роду: Америка, Канада, Росія, Ізраїль, Австралія, Азербайджан...

Здавалося б, що унікального у цій книжці? Скільки їх було раніше?! У тому й унікальність: раніше писали й укладали схожі книжки. Нині ж цієї практики в Україні немає. Про історію сіл і міст пишемо, а ось про історію родин книжок катма. Не знаємо, не пам’ятаємо, байдужіємо. Тому завжди актуальними будуть слова Григорія Сковороди, які наводять у передньому слові Оксана Марущак: “Пізнай себе, свій рід, свою землю — і побачиш свій шлях життя. Шлях, по якому найповніше розкриваються твої здібності... У тобі, у витоках твого роду й народу віддзеркалена книга буття”...

Ця книжка має на меті повернути втрачену пам’ять, повернутися до витоків, до першооснов... Бо є всі підстави вважати представників цієї родини пов’язаними з історією шляхетських галицьких родин (по лінії Саврасевичів, Дмитровських, Нагаєвських). Залишається відкритим і питання про походження прізвища Цепенда.

У книжці майже 800 фотографій представників родини. Серед них — диригент з

Америци Кирило Цепенда (1914—2003), історик Церкви Ісидор Нагаєвський (1908—1989), літератор з Польщі Костянтин Кузик (1909—1989), його син, художник із Кракова, Ігор Кузик (1943 р.н.). А ще викладачі університетів та інститутів: Євген Дмитровський (1910—1968), Михайло Цепенда (1947 р.н.), Ігор Цепенда (1964 р.н.), Остап Нагірняк (1978 р.н.); журналісти Зеновій Дмитровський, Руслан і Зоряна Нагірняки, вчителі, історики, філологи, лікарі, музиканти, інженери, священники, робітники, хлібороби, військовики... Розповіді про кожну гілку роду передусім відтворене родове дерево.

Рід працюючий, талановитий і самовідданий у любові до рідної землі. Хоч би куди доля закидала представників цього роду, всі вони свідомі свого походження і приїжджають у рідне село, з якого вилетіли у далекі світи...

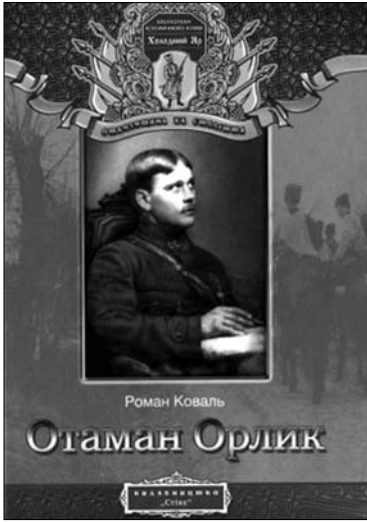
Збирання матеріалу тривало понад два роки. Але Оксана Марущак не шкодує, відкрила для себе багато нового і цікавого. Як говорила мені, родину знала найдалі до третього коліна, а коли почала пошуки, то з’ясувала родинні зв’язки з людьми, яких добре знала, але й не здогадувалася, що вони з одного родового кореня...

Ця книжка дала поштовх до відновлення родинних взаємин. Особливо багато розмов у селі Джурині, де на місцевому цвинтарі поховано представників п’яти поколінь роду.

Такого історико-культурного резонансу давного село не знало.

Звичайно, книжка не дає відповідей на всі запитання, не всі родові гілки вдалося простежити з різних причин, але те, що вдалося зберегти й оприлюднити, лише увиразнює просту і вічну істину: ми живі доти, доки пам’ятамо, хто ми і звідки родом. Пам’ять робить нас сильними і невразливими. Пам’ять робить нас майже безсмертними...

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

В основу книжки "Отаман Орлик" лягли кримінальні та слідчі справи Галузевого державного архіву СБУ та Центрального державного архіву громадських об'єднань України. У книжці опубліковано велику кількість фотографій, зокрема оригінальних, що вперше вводяться в обіг, а також у вигляді фотододатків документи ГДА СБУ, карти повстансько-партизанської боротьби в Україні 1920—1922 років.

Головний мотив презентації, як і загалом започаткованої серії — боротьба повстанців під проводом отаманів — це організований опір українського народу, насамперед селянства, проти російської окупації, тоталітарного комуністичного режиму, насадженого в Україні на багнетах Москви. Це особливо важливо усвідомити, щоб зламати стіну упередженості, фальсифікацій стосовно отаманського руху. Адже цей рух опору більшовицька пропаганда виставляла як грабінників і бандитів. Роман Коваль спростував фальшиву тезу, начебто отаманщина — це анархія. Стосовно терміна отаман, який, як і багато понять, набув у нас фальшованого забарвлення, то він походить зі Сходу й означає правитель, керівник, людина, якій громада довірила в період війни всю повноту військової, адміністративної, судової влади. Бу цього вимагали обставини. Такими були й справжні українські отамани, волею історії поставлені у винятково складні суспільні умови.

На презентації цілком логічно виникла тема взаємин народу і його

ПОДИХ ВОЛІ З ХОЛОДНОГО ЯРУ

Цікава новинка у книжковому світі, в дослідженні нашої історії: столичне видавництво "Стікс" започаткувало книжкову серію "Отаманщина XX століття". Презентація першої книжки серії "Отаман Орлик" Романа Ковалю днями пройшла в УНІАН. Взяли участь автор — письменник, дослідник, президент Історичного клубу "Холодний Яр", директор видавництва Сергій Коваленко, кандидат історичних наук, донедавна — директор Галузевого державного архіву СБУ Володимир В'ятрович, письменник Василь Шкляр, кобзар, заслужений артист України Тарас Силенко.

еліти, провідників. Було згадано, що й наш видатний діяч, глава Уряду Української Народної Республіки Симон Петлюра, окрім іншого, мав ще й титул Головного отамана. На жаль, тодішня еліта виявилася негідною свого народу, підкреслювали учасники презентації, суворо оцінивши дії Петлюри, Винниченка й інших вождів. Саме народ, прості люди прагнули, вимагали від політичних лідерів об'єднання, консолідації перед загрозою втрати шойно народженої державності України, загрозою тоталітарного режиму. Вимагали злагоди, а не чвар, чим займалися наші вожді. Зрозуміло, що все сказане — аналогія сьогодення.

Роман Коваль окремо відзначив високий бойовий дух українських повстанців, додавши, що це саме те, чого бракує нині. І, звичайно, вкрай потрібен пошук історичної правди, до чого й покликані такі видання. Про це говорив і Володимир В'ятрович. Коли він очолив архів Служби безпеки, то побачив цілі масиви унікальних документів, надзвичайно цінних для осмислення нашої історії і... захованих від народу, дослідників у попередні десятиліття комуністичного режиму і тривалий час у вже незалежній Україні. Лише в останні кілька років ці багатющі архіви було відкрито для дослідників. Але, з жалем зазначив

В'ятрович, дослідники надто мляво користалися цією можливістю й опрацювали лише мізерну частку. Винятком становлять такі автори як Роман Коваль, який, за сприяння В'ятровича, працівників архіву встиг опрацювати чимало документів. Тепер, з приходом нової влади, схоже, знову повертаються часи тоталітарного замовчування. Це й звільнення В'ятровича з посади, і наміри нового керівництва спецслужби згорнути дослідницьку роботу в архівах відомства.

Василь Шкляр виступав як автор дуже популярного роману "Чорний Ворон", присвяченого темі отаманів. Отож ішлося про те, що цю героїчну тематику дедалі більше освоюють не лише в історичній, документальній, а й у художній літературі.

Після презентації Роман КОВАЛЬ очолює спілкування з журналістами, зокрема з кореспондентом "Слова Просвіти".

— Пане Романе, що для Вас означає поняття Холодний Яр?

— У Холодному Яру відчуваєш, що таке фібри душі. Чигиринщину я визнаю як другу батьківщину. Це край, де з давніх-давен жили покоління воїнів-людей. Це була межа степу і лісостепу, і селянин

ішов у поле озброєний, завжди був в очікуванні татарського нападу з Дикого Степу. І там завжди жили покоління хліборобів-вояків. І не лише в Холодному Яру, а й на інших прикордонних територіях. Це феномен — хлібороб-воїн.

— Стереотипи довкола отаманів ламати дуже важко, адже усталився такий собі образ "пана отамана Грициана Таврицького" з відомої кінокомедії.

— Автор сценарію якої, до речі, єврей. Вони не тільки били нас, а й потім висміювали наші трагедії. Що мене вразило, коли я працював над цією книжкою? Ті, хто нас заарештовував, ув'язнював, катував, убивав — абсолютна більшість їх були чужинці. Здебільшого євреї, потім росіяни, трохи латишів, поляків. А на лаві підсудних були українці, судили і вбивали також українців. І це на нашій землі! Це мене страшенно образило. А ось коли я гортав справи за 1951—1952 роки, про ОУН-УПА, то звернув увагу, що абсолютна більшість офіцерів НКВС—МДБ були українці. Тобто за 30 років ця диктатура чужинців створила покоління яничарів і вже їхніми руками знищувала український визвольний рух.

— Вам і героям Ваших досліджень клеїтимуть надто популярні ярлики антисемітів, расистів.

— Я сказав у своїй рецензії на книжку Василя Шкляра, що це не антисемітизм і не русофобія, це ненависть до ворогів нашого народу.

— Тут торкнулися дуже важливої проблеми народу і влади.

— Нині утворилася така унікальна ситуація, що п'ята російська колони в Україні перестала існувати, бо прийшла до влади. Зараз колоною України нескореної є ми. І звичайно, ми не повинні мовчати, коли на наших очах Україну пробують перетворити на Росію.

— Наближається 65-та річниця Перемоги. Як Ви прокоментуєте цю дату і те, що відбувається довкола неї?

— Мене дуже непокоїть підготовка до 9 травня, коли знову з'явилася риторика, що це "Велика вітчизняна війна". Я шойно говорив про такий евфемізм, міф, як "громадянська війна", отак і щодо "Великої вітчизняної". Для росіян вона справді така, бо вони відстоювали свою велику імперську державність. А для нас? Що ми здобули? Ми покляли мільйони своїх людей і знов опинилися у морозі сталінсько-берієвського режиму, напередодні нового голодомору. Тому нам святкувати 9 травня — святотатство. Це день нашого суму, що втративши мільйони людей, ми не здобули нічого. За ката лютого проливали кров у війні двох імперій, де наші були по обидва боки фронту.

— Ви ж родом із Донбасу.

— "Донецький", як зараз кажуть.

— То як вам оця озвучена деякими ідеологами від регіоналів ідея про "автономізацію духовності"? Цебо віддати на відкуп місцевій владі питання мови, встановлення тих чи тих пам'ятників. Це, мовляв, спрацює на консолідацію суспільства.

— Це веде не до об'єднання, а до розколу України. Як можна об'єднуватися з людьми, які хочуть встановити в Запоріжжі пам'ятник Сталіну, на батьківщині Троцького спорудити йому пам'ятник? Ставлять пам'ятники цариці Катерині! Усі ці розмови про об'єднання — демагогія. Хтось має перемогти: або вони нас, або ми їх. Тож це розкол, а не об'єднання. А що прикриваються такими словами як "злагода, консолідація", то вони завжди чимось прикривалися. Коли нас убивають, знищують, експлуатують, то ховають під цей евфемізм на кшталт "братерське єднання з російським народом". А якщо хто не визнає, не погоджується, то він антисеміт, русофоб тощо.

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Якось Юрій Гордіян-Лісовський приїхав у Рівне і зайшов до книгарні свого друга Івана Талашука. Потім завітав до обійстя, де вперше й побачив восьмирічну Галю Талашук. Через дванадцять років ця історія отримала продовження. Приїхавши вдруге до Рівного, Гордіс-Горський освідчився Галіні, й вона погодилася вийти заміж. Повінчалася у православної церкви святого Георгія у Львові. Молодята побували на аудієнції в митрополита Андрея Шептицького. Потім змушені були втікати від більшовиків до Європи, опинилися в таборі для переміщених осіб, згодом перебралися до німецького Нового Ульма, де народилася Лариса. Мама, на щастя, жива. Мешкає в Америці. Їй пішов 85-й рік. Була заміжня за письменником Василем Гришком, але завжди з величезною гордістю згадує першого чоловіка. За її словами, це була шляхетна людина.

— Про національно-визвольну боротьбу батько написав чимало творів, — розповідає Лариса Лісовська. — Але "Холодний Яр", безперечно, — найважливіша праця. Більш того, напевно чи хто з письменників (і то не лише українських) спромігся вже тоді, "по гарячих слідах", так

Лариса Лісовська з батьковими фото

виразно зобразити потворне обличчя ЧК-ГПУ, як це зробив Гордіс-Горський і згодом Іван Багряний у романі "Сад Гетсиманський". Перша частина роману "Холодний Яр" вийшла друком 1935 року у Львові, друга — 1937-го. Тож я приїхала в Україну, щоб започаткувати ще од-

ЗАПОВІТНА МРІЯ ЛЕСІ ЛІСОВСЬКОЇ

Лише два дні втішався народженням доньки автор роману "Холодний Яр" Юрій Гордіс-Горський. Леся з'явилася на світ Божий 25 вересня 1946 року, а 27 письменник зник безвісти. За однією версією, він став жертвою політично-корпоративних пристрастей, які сам намагався приборкати, і його вбили "свої". За іншою, у смерті Гордіса-Горського вбачали слід московської Луб'янки, зокрема тих, хто здійснив замах на Степана Бандеру. Донька письменника, військового і громадського діяча, старшини Армії УНР Лариса Лісовська приїхала зі США в Україну, щоб вклонитися батьківській землі.

ну важливу справу — перекласти "Холодний Яр" англійською мовою і розповсюдити його в Європі. Моя заповітна мрія — аби про "Холодний Яр" довідався світ.

Європа спізнає велич і трагічність постаті Гордіса-Горського, який мав за плечима чотири роки підпільної боротьби з московсько-більшовицькою владою в Україні, два смертних присуди і разом дев'яносто сім із половиною місяців арештів. Йому довелося б відсидіти довше, адже 1924-го більшовики "оцінили" антикомуністичну підпільну роботу Юрія 15 роками ув'язнення. Врятувала в'язня

втеча із психіатричної лікарні, куди він потрапив, симулюючи психічне захворювання. Це сталося у квітні 1932-го.

Юрій перейнявся створенням Карпатської України. Після її поразки перебрався до Румунії, потім до Югославії. Хотів переїхати до Канади, але чутки про можливу війну Німеччини проти Радянського Союзу змусили його змінити плани: Юрій Гордіс-Горський завбачив у майбутній війні шанс для України стати самостійною державою. Саме цим продиктовані його наступні дії — формування відділу з українців для боротьби за звільнення України від більшовиків, та відділ під час радянсько-фінської війни потрапив у полон.

Навесні 1942 року Юрій прибув до Рівного. Майже відразу в рівненській газеті "Волинь", яку редагував Улас Самчук, з'явилися спогади Горліса-Горського "Іх прийшло дванадцять". Активну просвітницьку діяльність письменник проводив у Холодному Яру, у Львові. Довідавшись, що потрапив у список українців, яких мали запроторити до в'язниці, Горліс-Горський разом із дружиною втік за кордон. Там розгорнув активну політичну діяльність. Разом з Іваном Багряним, Борисом Левицьким, Романом Паладійчуком заснував Українську Революційно-Демократичну партію (УРДП), проти якої виступили деякі члени Закордонного Чину ОУН(б). У таборі для переміщених осіб, де жив Юрій Горліс-Горський, поповзли чутки, що він запроданець, агент спецслужб.

— Мама згадує, як на батька посилалися погрози, — констатує Лариса Лісовська. — У вікно кімнати, де батьки жили, почали кидати намотані на камінець смертні присуди. Усе закінчилося таємничим зникненням. Перед цим батько прийшов до мами у шпиталь, був щасливий, що народилася донька... Він був щасливий завжди, коли йшлося про незалежну Україну. Без сумніву, саме заради неї він віддав життя.

ПОВЕРНЕННЯ З ПЕТЕРБУРГА

Олександр МОРОЗОВ,
м. Ніжин

Іван Георгійович Спаський народився 24 лютого (8 березня) 1904 року в Ніжині в родині місцевого священика. Його батько був настоятелем ніжинського Миколаївського собору і користувався повагою серед ніжинців. Людина надзвичайно високої культури, отець Георгій виховував дітей на найкращих традиціях старої інтелігенції, прищеплював їм високу духовність, щире любов до минулого та культури рідного народу. Неабиякі педагогічні здібності священика визнала і громадськість Ніжина: 1895 року його запросили на посаду заступника до Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородька.

Батькова постать назавжди залишилася для дітей яскравим прикладом сумлінного виконання обов'язків і громадянської мужності.

Надзвичайно великого розголосу в Ніжині набув сміливий вчинок протоієрея Георгія Спаського під час одного з найдраматичніших періодів громадянської війни. Влітку 1919-го, коли до Ніжина вдерлися деморалізовані загони денікінської армії, в місті спалахнув жорстокий єврейський погром, під час якого загинуло близько 200 осіб. У той час, коли на вулицях чинилися жорстокі насильства, отець Георгій виявив християнське милосердя і сховав у власному будинку 30 єврейських родин. Коли ж розлючені п'яні погромники намагались увірватися до будинку, в дверях їх зупинив старенький священик. Отець Георгій тихо, але впевнено промовив, що вбивці увійдуть у дім тільки через його труп. І трапилося диво: погромники відступили...

Самовідданість ніжинського священика визнали навіть запеклі безбожники. І коли у червні 1921 року ніжинці проводжали Георгія Спаського в останню путь, газета місцевих більшовиків “Червоне село” надрукувала зворушливий некролог, який закінчувався словами: “І незалежно від сану, що його носив покійний, кожний, хто його знав, щиро повторить слова напису на одному з вінків від євреїв: вічна пам'ять поборнику справедливості, захиснику пригноблених”.

Подружжя Спаських прагнуло дати дітям фундаментальну гуманітарну освіту. 1914 року Іван Спаський став учнем Ніжинської класичної гімназії, що діяла при Історико-філологічному інституті. Навчальний процес у гімназії мав чимало спільного з інститутом. Світогляд учнів формувалася під впливом таких яскравих педагогів, якими були директор І. Козловський, професори: грецької мови І. Добіаш, історії М. Бережков, літератури В. Резанов та інші.

Діти Спаських добре засвоїли батьківську науку. Під час Першої світової війни старша донька Євгенія працювала сестрою милосердя у шпиталі, здобула вищу освіту в Петербурзі, а після революції стала науковим співробітником Київського сільськогосподарського (етнографічного) музею. У 1925—27 рр. Євгенія доклала багато зусиль до збирання й вивчення етнографічних матеріалів на Чернігівщині та Полтавщині, зокрема про гончарство й золотарство в Ніжині. Зацікавився музейно-збирацькою роботою й Іван Спаський, невдовзі ця цікавість перетворилася на пристрасть, стала справою всього життя.

Сесія міської ради ухвалила рішення про присвоєння Ніжинському краєзнавчому музею імені Івана Спаського — відомого вченого-нумізмата, одного з організаторів Ніжинського окружного історичного музею, невтомного краєзнавця, археолога та мистецтвознавця, згодом — беззмінного хранителя фондів відділу нумізматики Ермітажу в Ленінграді.

Отець Георгій Спаський

1921 року І. Спаський успішно закінчив радянську школу, на яку було перетворено класичну гімназію, і вступив до Ніжинського інституту народної освіти (ІНО). Це був нелегкий час. І хоч безглузда політика більшовиків змінилася “відлигою” НЕПу, матеріальне становище студентів було дуже важким. Можна лише дивуватися, з якою справді героїчною наполегливістю вони продовжували штурмувати наукові висоти.

У цей час надзвичайно велику роль в науково-дослідній та педагогічній роботі колективу інституту відіграла Фундаментальна бібліотека. Зі сцени актового залу навчального закладу линули чудові українські пісні у виконанні інститутського хору, яким керував відданий ентузіаст Ф. Проценко. Студентський аматорський театр ставив справжні опери. У цю атмосферу творчої діяльності з головою поринув студент Іван Спаський, який власноруч виготовляв ескізи декорацій та робив освітлення до вистави “Запорожець за Дунаєм”. Усе це відіграло важливу роль у формуванні майбутнього вченого. Пізніше, 1970 року, відповідаючи на запитання анкети “Чим Вам запам'ятався інститут?”, Іван Георгійович зазначив: “Гарна гуманітарна підготовка, пречудова бібліотека, прекрасний хор під керівництвом Федора Проценка”.

Ще учнем старших класів Іван Георгійович долучався до музейної роботи, брав участь у діяльності архівно-музейної секції при Ніжинському відділі народної освіти, якою керував талановитий педагог О. С. Грузинський. Це захоплення супроводжувало Спаського протягом усього періоду навчання. 1925-го випускникові інституту Іванові Спаському було видано довідку за підписом ректора, в якій, зокрема зазначалось: “Сумлінно працював в напрямку музейної та історико-філологічної справи, проявив власну ініціативу в описуванні, зберіганні та дослідженні різноманітних пам'яток старовини на Ніжинщині, і особливо — в галузі народного мистецтва. Перед закінченням кур-

су він обрав тему проектної роботи “Організація шкільного музею”.

1925 рік став знаменним у житті молодого науковця. Видатні педагоги В. Резанов та О. Грузинський високо оцінили здібності вихованця. За їхнім поданням Вчена рада інституту вирішила направити І. Г. Спаського на подальше навчання до Ленінградського університету.

1928 року, закінчивши Інститут мовознавства та матеріальної культури при Ленінградському університеті, І. Г. Спаський повернувся до Ніжина, де в цей час створювали Окружний історичний музей. Тож Іван Георгійович брав активну участь у складанні й упорядкуванні музейної колекції, а згодом став першим штатним завідувачем музею.

Відкриття Ніжинського окружного історичного музею збіглося з періодом українізації й було видатним явищем у духовному житті Ніжина. В основу експозиції було покладено унікальну нумізматичну колекцію, зібрання картин з Ліцею князя Безбородька, оригінальні рукописи М. В. Гоголя, що належали Історико-філологічному інституту. Згодом колекція поповнилася іншими цікавими речами. Величезну кількість етнографічних та археологічних експонатів зібрав сам І. Г. Спаський. Любов до справи й організаторські здібності молодого завідувача, який, до речі, був єдиним штатним працівником з мізерним окладом 39 карбованців, перетворили музей на справжній осередок культури.

На посаді завідувача Ніжинського окружного музею Іван Спаський працював до 1930 року, коли його було переведено науковим співробітником до Харківського археологічного інституту. Під час роботи в інституті він у складі археологічної експедиції досліджував Донецьке городище, вивчав стародавні пам'ятки в зоні Дніпробуду.

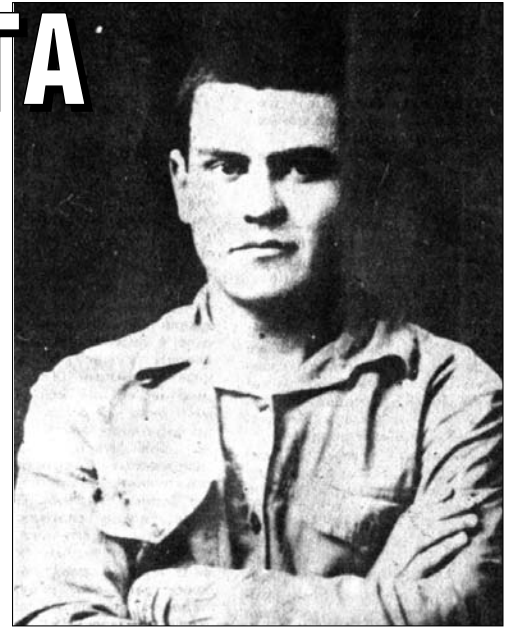
Маленький Іван з сестрою Євгенією

1932-го І. Г. Спаського запросили працювати до відділу нумізматики Державного Ермітажу в Ленінграді.

У 1930-х хвиля жорстоких репресій прокотилася країною. Заарештували й вислали до Казахстану старшу сестру Євгенію Спаську. У січні 1934 року за сфабрикованим доносом заарештували 30-річного Івана Спаського. Сталінські опричники з Луб'янки, вигадуючи чергову “слідчу справу”, відзначилися параноїдальною фантазією. Як люб'язно повідомила в одному з листів до автора публікації донька І. Г. Спаського Лада Іванівна Вуїч, її батька звинуватили у належності до фашистської “Руської національної партії”, що буцімто діяла в Ермітажі. Суть “криміналу” полягала у тому, що Іван Георгійович начебто брав участь у перепаправленні “партії зброї” для української філії цієї організації під виглядом створення тимчасової виставки середньовічної холодної зброї у Харківському історико-художньому музеї. Доля та наукова кар'єра молодого талановитого вченого була перекреслена одним розчерком пера. Слідство, допити, вирок, безсонні ночі у камері, заслання у далекий Казахстан — все промайнуло, наче сон...

Лиха доля не обминула й улюблене дітище Івана Георгійовича — Ніжинський музей. Репресії української інтелігенції охопили цілі кафебри, інститути, науково-дослідні установи... 1934 року за наказом наркома освіти УРСР В. Затонського Ніжинський окружний історичний музей було закрито, а його безцінні колекції пограбовано та розпорощено. Мотивація звичайна для тих часів: зміст музейної експозиції визнали “насиченим націоналістичною та шовіністичною пропагандою”.

Звільнився Іван Георгійович

Іван Спаський — студент ІНО

Спаський 1938 року. Тривалий час перебував тимчасовими заробітками, бо колишнього “політичного злочинця” на роботу за фахом не брали. З великими труднощами вдалося влаштуватися театральним художником у Череповці (ось коли знадобилися навички роботи у студентському театрі).

Із перших днів війни Іван Спаський воював на Північному фронті, був поранений, нагороджений медалями. 1946-го повернувся до Ленінграда. З великими перешкодами, завдяки заступництву відомого вченого-сходознавця І. Орбелі, тодішнього директора Ермітажу, Іван Георгійович знову влаштувався на роботу до відділу нумізматики.

Молодому вченому довелося все починати спочатку. 1948 року він успішно захистив кандидатську дисертацію, а вже за “хрущовської відлиги” — докторську. Відтоді І. Спаський став провідним фахівцем у галузі руської монетної системи X—XVII століть. У грудні 1956-го військовий трибунал переглянув його справу і припинив її за відсутністю складу злочину. А 1964-го у зв'язку з 60-річчям І. Г. Спаського нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора.

У цей час Іван Георгійович плідно працював над упорядкуванням каталогу та створенням стаціонарної експозиції з історії російських дореволюційних нагород. З-під пера видатного вченого вийшло чимало наукових статей і монографій, серед яких особливий інтерес становлять: “Дукачі та дукати України” (за матеріалами, зібраними на Ніжинщині у 1920-х рр.), “Русская монетная система”, “К 1000-летию русской монетной чеканки” (написана у співавторстві з М. Сотниковою, присвячена монетам часів Київської Русі й, попри спірне застосування терміна “російська” до монетної системи Києво-Руської доби, це найповніше дослідження відомого Ніжинського скарбу давньоруських срібників початку XI ст., знайденого 1852 року в передмісті Ніжина Магерках).

Беззмінно, до виходу на пенсію, І. Спаський працював старшим науковим співробітником відділу нумізматики Ермітажу. Його учні й досі продовжують розробляти започатковане дослідником. А в душі Іван Георгійович так само залишався вірним сином Ніжина, дбайливо збирав і зберігав краєзнавчі матеріали, щиро ділився ними з Ніжинським краєзнавчим музеєм, при нагоді відвідуючи місто свого дитинства та юності.

Але важкі роки випробувань наклали відбиток на долю та здоров'я вченого. 4 листопада 1990 року з Петербурга надійшла гірка звістка про передчасну смерть Івана Георгійовича Спаського.

Яків Гальчевський

проводила її теж польська влада.

Принагідно зазначимо, що Волинь 1944—45 рр. була окупована. І за те, що діялось у ній, повинна відповідати передусім окупаційна влада й ті, хто допомагав їй. А допомагали, як свідчать численні документи, насамперед поляки.

Ось вибірковий, далеко не повний перелік українських сіл на Волині, які спалили поляки (АК, самооборона і польська поліція) навесні і влітку 1943 року: Тельчі Маневичького, Піддубці, Коршів Луцького, Хотячів, Руснів Володимир-Волинського, Суськ, Тростянець Ківерцівського, Туличів, Літин, Свишарин Турійського, Ватин, Жуковець Горохівського районів... Як бачимо, горіли й українські села.

На Волині встановилася своєрідна тактика боротьби: вдень палали українські села од німців разом з поляками, од совітської партизанки разом з поляками, вночі українці пускали червоних півнів під польські стріхи і змагалися з червоними й коричневими окупантами.

Польський дослідник тих подій М. Сивіцький слушно зауважив: “Поляки часто нацькували німців на українців. Так німці у квітні 1943 року знищили с. Красний Сад Горохівського району. Майже 200 українців живцем спалили, зігнавши до клуні. Причина трагедії — постійні доноси жителів польських колоній Мариса, Мар’янівка, Анджеювка на українців у гебіткомісаріат” (Польсько-український конфлікт 1943—1944 рр. // Волинь. — 2003. — 23 травня).

Польські окупанти заявляли: “Польська Волинь без польського населення польською не буде”. А самого польського населення на той час було лише 16,6 %, українців — 70 %.

Окружний провід ОУН у листівці від 18 травня 1943 року застерігав: “Поляки! Опам’ятайтеся! Повертайтеся додому. Ті, хто тепер служить і допомагає німцям, ще можуть повернутися, пізніше буде запізно. Хто надалі буде служити і допомагати гестапо, того не мине заслужена кара. Останній раз закликаємо: не викликайте на себе заслуженого гніву!”

Не послухали і викликали. А український гнів — особливий. Хто-хто, а поляки це повинні пам’ятати. У руках українця все стає зброєю. Навіть рогаці.

У когось може виникнути законне питання: а українці зі свого боку хіба не зло чинили? Не запечуватимемо. Але ж не так, як це намагаються інтерпретувати деякі польські “дослідники”. Спочатку вони заявили, що їхні жертви становлять 500 000, але коли підраховали, що поляків на Волині стільки не мешкало, то зменшили до 100 000. Нині обговорюють цифру 60 000. Як бачимо, цифра, як крашанка, кругленька і червоненька. У мене під руками документальний збірник, виданий у Замості 1992 року так званім Світовим союзом жовнів Армії Крайової “Luny pad

Nuczwa j Bugjem”. Там таблиця людських втрат у Грубешівському повіті під час гітлерівської окупації. Зрозуміло, що ті жертви приписують німцям й українцям. Зупинюся лишень на тих селах, які межують із моєю компетенцією. Всі факти я звіряв з очевидцями. Вони засвідчували, що в Ратиборовичах із 20 названих поляків загинув лишень один, а в Бусні з 31 — жодного, в Білополі з 99 — хіба що один. У моїх рідних Стрільцях із названих 53 — не більше одного. Зате статистика Армії Крайової тут не зафіксувала мертвим од її рук жодного українця.

У Польщі видано мапу “злодіянь” українських націоналістів на Волині. Намагався з’ясувати правду і зустрічався з такою самою цинічною фальшивкою, як на Холмщині.

На жаль, на протигагу тим “дослідженням” ми не змогли виставити бодай якихось ваговитих доказів. Можна спертися на те, що таку пошукову роботу в недалекому минулому забороняли на державному рівні. У нашій пресі про те, як горіли польські села, хоч по кілька разів на тиждень друкують. І жодного — як поляки катували українців. Це — факт, але не виправдання.

Кажуть: на похиле дерево й кози скачуть. Уже й білоруси на нас наскочили, звинувативши у причетності до злодіянь у Хатині. Але повернімося до Волині.

На початку 1990-х років я порушив питання у Волинській держадміністрації про те, що треба негайно роз’їхатися по районах, щоб з’ясувати справжню картину “волинської різанини”. Наспів переліцьовані комунанти з синьо-жовтими значками на вилогах модних піджаків залюбки підтримали мою ініціативу і зіпнули всю вагу дослідницької роботи на голів сільрад. А червоні функціонери на місцях відреагували, як уміли, — за інстинктом самозбереження: всю провинували звалили на фашистів й “українських буржуазних”. І маємо

Вежа Данила Галицького у селі Столп’ї під Холмом

те, що маємо: скривлене від люті обличчя українця з відкинутою відліг сокирою.

Виникає питання: що робити? Запізно підраховувати свої втрати? Може, й так. Але передусім ті, яких ми зазнали від нашого непорозуміння з найближчим сусідом з-за Бугу. Хотілося б, аби ті втрати рахував і наш сусід. До цього нас зобов’язують наші спільні вороги, дуже небезпечні. І в цьому ми не раз переконувалися.

І насамкінець: коли наш президент із покаляною місією їхатиме на відкриття чергового меморіалу жертвам українських націоналістів на Волині, хай би навідався до жінки, яка в березні 1944 року на Холмщині немовля чотири доби провзала по мертвій матері й з Божої ласки залишилася живою. Гадаю, вона мала б що сказати нашому президентові.

Ідея про видання “Етнокультури Рівненського Полісся” має давню історію, адже етнографія поліщуків уже десятки років перебуває у постійному полі зору істориків, археологів, мовознавців, фольклористів. Втім, реальною справа видалася лише торік, коли Рівненщина блискуче виступила у Києві на традиційному культурно-мистецькому звіті. Тоді одним із головних факторів успіху став самобутній поліський фольклор, яким, до речі, зачарувався Віктор Ющенко, на той час президент України.

Депутати Рівненської обласної ради підтримали пропозицію управління культури і туризму Рівненської облдержадміністрації перед-

ДІД ТИМІШ ЗАПОВІВ НАЩАДКАМ «РОДИННИЙ ЗШИТОК»

У цю сімейну реліквію, якій майже сто років, свої літературні твори вписали представники чотирьох поколінь, починаючи від самого Тимоша Петрука із села Волиця колишнього Здолбунівського повіту і закінчуючи його праправнуком Олександром Дроздом, учнем Рівненської ЗОШ № 23.

“Різні родинні реліквії передаються з покоління в покоління, — розповідає Василь Петрук, житель селища Мізоч Здолбунівського району, онук діда Тимоша. — Для нашої родини такою реліквією став “Родинний зшиток”. Започаткував його Тимофій Петрук (Шугай), щоб представник кожного наступного покоління вписував у літопис роду власні літературні твори.

Сам дід кохався у літературі, хоч це не було його основним заняттям. Аби забезпечити прожиток сім’ї, дід Тимош майстрував шафи, ліжка, столи, а найбільше полюбляв виготовляти музичні інструменти — насамперед мандоліни й гітари. Одну таку мандоліну він робив аж три зими, і вона вийшла гарною і милозвучною, продати її (за великі гроші) не становило жодних труднощів. Натомість його дружина Ярина заробляла на хліб пошиттям одягу на єдиній тоді у селі швейній машинці “Зінгер”. Одне слово, за працю Тимош та Ярина Петруки мали певний прибуток.

Втім, найбільше переймалися не матеріальними надбаннями, а духовними, зокрема й поетичними. Вечорами господар полюбляв читати дружині свої вірші. Вона із задоволенням, іноді із зауваженнями до почутого слухала поетичні вправи чоловіка. А вже “відшліфоване” “цензурою” лягало на сторінки сімейного зшитка, раз по раз лишачи порожні сторінки. Вони, мовля, для наступних поколінь.

ПОЛІЩУКИ ЗБЕРЕГЛИ ПІСНІ

“В минуле не вертаються сліди, Ні крізь мольбу, ні через покаєність. Та все ж заглянуть хочеться туди, Хоч раз туди, де наша прапрадавність”. Саме таку незвичну спробу — заглянути у прапрадавність — зроблено на Рівненщині, аби сучасники пам’ятали, як жили наші далекі предки, що майстрували, яких пісень співали, у що одягалися, чим дорожили, до чого прагнули. А спонукою до цього пізнання стало видання, яке отримало назву “Етнокультура Рівненського Полісся”. Воно складається з двох частин — книжки та комплекту компакт-дисків народної музики.

бачити 100 тисяч гривень з бюджету області на виготовлення презентаційних наборів про етнокультуру Рівненського Полісся, і як результат — за три місяці на основі десятилітніх напрацювань з’явилося видання, яке упорядкував дослідник поліського фольклору, заслужений працівник культури України Віктор Ковальчук.

У книжці, презентація якої відбулась у Рівненському обласному краєзнавчому музеї, розкрито особливості функціонування етнічної культури Рівненського Полісся, пов’язані зі сферами традиційної духовної й матеріальної культур. Окремі розділи присвячені календарній та родинній обрядовості, побуту та звичаям, що супроводжували поліщуків усе їхнє життя. Вміщено матеріали про народне будівництво, промисли, одяг, традиції харчування, медицину й іконопис. Музичну частину представ-

ляють описи регіональних особливостей народної пісенної творчості, інструментальної музики й танцювальної культури. Описовий матеріал доповнено численними ілюстраціями, коментарями, він детально паспортизований.

Автори статей — етнографи, мистецтвознавці, етномузикологи, працівники музеїв з Рівного, Києва, Львова й Луцька. Більшість статей базуються на численних польових матеріалах, зібраних у процесі тринадцяти фольклористичних експедицій на Рівненському Поліссі.

Фольклорні матеріали, запропоновані слухачеві на компакт-дисках, знайомлять із найкращими зразками традиційної музичної культури поліщуків і надають можливість долучитися до живої народної традиції, що попри вплив сьогодення, зберігається й функціонує в умовах сучасного поліського села. На перших трьох дисках представ-

лено традиційну музику у виконанні сільських музик із північних районів Рівненщини, а на четвертому — музичний фольклор краю репрезентує етногурт “Сільська музика” Рівненського міського Палацу дітей та молоді, який займається реконструкцією традиційної культури і виконавської традиції Полісся.

Згодом власні записи-спогади у “Родинний зшиток” зробив Василь Петрук: “Запало у серце, відклалося у пам’яті, як батькові руки вперше вивели вузькою стежиною обіч залізниці у новий незвіданий світ аж за два кілометри від двору, де все було новим. А народився я не у лікарні, а вдома на хуторі. Пуп зав’язувала баба Настя”. А ще далі, після біографічних даних, — вірші.

*Твори добро, допоки ти живеш,
Допоки дивишся, дивись
у вічі людям,
А прийде час — уінший світ підеш,
Хороший спогад
пам’ятником буде.*

Василь Петрук зробив із “Родинного зшитка” книжку. Щоправда, її наклад не перевищив ста примірників, але вона є в Італії, Австрії, Криму, Підмосков’ї, Луцьку, Києві, Рівному — там, де мешкають представники родини Петруків.

Олександр Дрозд, дев’ятикласник Рівненської ЗОШ № 23, наймолодший з нащадків Тимоша Петрука, хто поповнив запис у “Родинному зшитку”. Він вписав у сімейну реліквію казку “Як дерева стрільцям допомагали”. Втім, у цій казці більше правди, ніж вигадки. Зокрема про Гурби, де 1944 року відбувся бій між УПА й енкаведистами, в якому брав участь український повстанець Тимош Петрук.

Олександр вірить, що “Родинний зшиток” матиме продовження й у майбутньому, тому символічно залишив у літописі порожні сторінки — для тих, хто його продовжить.

Матеріали підготував
Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

ПРАВДА ОБ'ЄДНУЄ, А НЕ РОЗ'ЄДНУЄ

Абсолютно в руслі теперішньої ідеології нової влади, виявами якої є, зокрема, вже озвучені витівки в освіті, мовному питанні стала і спроба “наїзду” на Український інститут національної пам'яті. Під виглядом пропонованого “реформування” криється намір фактичної ліквідації інституту, принаймні в тому статусі, в якому його було створено. Прагнення і змінити керівництво Інституту, і приєднати його до Держархіву, структури, щодо діяльності якої нагромадилося чимало серйозних запитань, — усе це викликано невдоволенням нової влади самою концепцією Інституту, напрямом його діяльності. А концепція ця — відкриття нашої замуленої історії, формування національної пам'яті, що має працювати на консолідацію держави і нації. Інститут же звинувачують у протилежному — сприянні конфронтації, розколу в суспільстві, “переписуванні історії”, спотворенні якоїсь “спільною української і російської історії”, що є міфом й абсурдом, адже кожна нація, держава має власну історію.

Що ж відбувається насправді довкола УІНП? Що вдалося зробити Інституту за недовгий час його існування? На розкол чи на консолідацію спрямована ця робота?

Наш співрозмовник — заступник голови Українського інституту національної пам'яті, доктор історичних наук Владислав ВЕРСТЮК.

— **Пане Владиславе, не всі ще чітко розуміють саме це поняття — національна пам'ять. Що за цим терміном?**

— До поняття історичної пам'яті належать національні традиції, міфи та легенди, впливи творів мистецтва і духовний досвід поколінь, колективні й індивідуальні спогади тощо. Історична пам'ять є важливою складовою гуманітарної політики сучасних країн, її формують державні органи.

Сучасна українська державність молода, вона ще не налічує й двадцяти років. Водночас історія України закорінюється в глибинах століть, вона надзвичайно складна і драматична. З'ясувати переплетіння історичних подій не так просто. Цим займаються професійні історики.

Державі вкрай необхідне формування

зоро. Результати роботи розміщують на офіційному веб-сайті УІНП. Протягом останнього року сайт відвідало понад 31 тис. користувачів із 63 країн світу і, звичайно, України. Це свідчить про відкритість й ефективність роботи Інституту, штат якого не такий уже й великий, — трохи більше 40 осіб, із них троє докторів наук і шестеро кандидатів.

— **Зупинимося на основних напрямках діяльності Інституту.**

— Найбільшого суспільного резонансу в останні три роки набрало вшанування пам'яті жертв голодоморів в Україні, насамперед найжахливішого з них — 1932—1933 рр. Інститут долучився до підготовки проекту закону про Голодомор, схваленого Верховною Радою у листопаді 2006 р., патрунував спонсорування першої черги Меморіалу пам'яті жертв голодоморів. Також розробив концепцію Національної книги пам'яті жертв Голодомору і координував її створення. До цієї роботи залучили десятки державних і громадських організацій, тисячі краєзнавців, архівних працівників, учителів, учнів.

— **Що скажете стосовно написання й викладання в навчальних закладах історії України?**

— Це один важливий здобуток Українського інституту національної пам'яті — програма моніторингу підручників історії України для середніх загальноосвітніх навчальних закладів і створення нової концепції викладання історії України. У результаті понад дворічної діяльності розроблено проєкт шкільних програм з історії України для 5—12 класів. Концепція базується на нових підходах, прийнятій у світі методології викладу історії. У Концепції закладено принцип гуманізації шкільної історії, відхід від історії політичних і воєнних подій, відмову від етноцентричного підходу до викладу української історії. Натомість в основу оповіді пропонується покласти територіальний принцип, за яким усі етноси, що колись проживали чи тепер живуть на українській землі, вважаються частиною минулого України. Важливим елементом нової концепції та програми є виховання толерантного ставлення до інших народів і держав, особливо найближчих сусідів.

— **Тобто Ви працюєте саме задля консолідації, порозуміння і всередині країни, і в міждержавних відносинах. Наближається важлива дата — 65-річчя перемоги у Великій Вітчизняній війні. І це теж, як і чимало інших, гостра, контраверсійна тема для суспільства. Чи Інститут працює над з'ясуванням цих складних, трагічних перипетій недавньої історії?**

— Одним із першочергових завдань Інституту є аналіз подій Другої світової війни і вироблення на цій основі державної політики у галузі історичної пам'яті про війну. Торік Інститут провів серію публічних “круглих столів”, на яких провідні історики обговорювали різноманітні аспекти участі України у війні. Матеріали заходів опубліковано, з ними можна ознайомитись на веб-сайті Інституту. На підставі цих дискусій створено проєкт концепції історичної пам'яті українського народу про

Другу світову війну. У концепції показано величезний внесок України у перемогу над нацистською Німеччиною, подано розгорнутий опис подій, починаючи від проголошення Карпатської України до капітуляції Німеччини 1945 року, висвітлено події національно-визвольної боротьби, партизанського руху, окупації, долі військовополонених, зв'язок із подіями на всіх фронтах Другої світової війни.

— **На чому Інститут акцентує?**

— Інститут наголошує на безжалісній сталінській тактиці ведення війни, величезних людських жертвах, важких умовах виживання простої людини під час окупації. Для українців трагедія війни полягає ще й у тому, що їм довелося воювати у складі різних військових формувань: польської армії, Червоної армії, серед радянських партизанів, батальйонів “Нахтігаль” і “Роланд”, дивізії СС “Галичина”, у поліційних та допоміжних частинах при німецькій армії, Української Повстанської Армії та ін. Діяльність ОУН-УПА не може мати однозначну негативну або позитивну оцінку. Надзвичайної зваженості потребує висвітлення Волинської трагедії 1943—1944 рр.

Інститут сповідує ідею, що розгляд війни лише крізь призму “Великої Перемоги” без з'ясування ціни, якою вона далась, не може бути стрижнем для національної пам'яті українців про Другу світову. Війну слід сприймати як трагедію, яка не має права на повторення. Представлення цієї концепції трактування війни, виставки та буклету виставки “Україна та український народ у Другій світовій війні” заплановано до 9 травня 2010.

— **Ще одна непоста сторінка нашої історії: національно-визвольні змагання початку ХХ століття.**

— УІНП провів значну роботу з відновлення пам'яті про історичні події Української революції 1917—1921 років, зокрема відкрито постійну музейну експозицію на цю тему в історичній будівлі Центральної Ради (Київський будинок вчителя). Ми провели Всеукраїнський конкурс мультимедійних проєктів, присвячений 90-річчю Української революції. Надійшло понад 250 конкурсних робіт з більшості регіонів України. Найактивнішими учасниками конкурсу стали учні, вчителі, студенти, викладачі. Успіх конкурсу підштовхнув до нової ініціативи — мультимедійного проєкту “Історія твоєї родини у ХХ ст.”, який сподіваємося здійснити цього року.

— **Наша історія переповнена трагічними сторінками, великими жертвами народу.**

— Важливі напрями діяльності Інституту — вшанування пам'яті жертв політичних репресій, визначних дат і подій української історії, пошук і впорядкування поховань жертв війни та політичних репресій. До 70-х роковин Великої терору було започатковано і стало щорічним відвідування українською делегацією Соловецьких островів та урочища Сандармох (Російська Федерація) для вшанування пам'яті жертв політичних репресій 1937—1938 років. УІНП разом із Головною редакційною колегією науково-документальної серії книг “Реабілітовані історією” створив та підтримує інтернет-проєкт “Національний банк даних жертв політичних репресій радянської доби в Україні”. Цей проєкт містить записи про 39 616 осіб, репресованих тоталітарним режимом. Ще близько 650 000 записів про репресованих є на паперових носіях.

Інститут формує власний електронний архів, у якому зберігаються цифрові копії документів з історії України з державних та приватних архівів, за основними напрямками діяльності Інституту та за різними темами, нині обсяг отриманих цифрових копій електронних документів становить 26134 ГБ.

— **Що можна сказати про ідею підпорядкування Інституту Державному архіву? Можливо, треба навпаки — вашому закладу передавати численні розпорошені архіви? Як з цим у сусідніх посттоталітарних державах?**

— Важко порівнювати польський Інститут національної пам'яті й наш — зовсім інші масштаби. У Польщі це тисячі співробітників, дуже великий бюджет, 17 філій у воеводствах. У розпорядженні Інституту в Польщі передано архіви спецслужб і партійні. На Інститут покладено функції, пов'язані з люстрацією. Усього цього, на жаль, нема в нас. Ми прагнемо хоч якось координувати роботу гуманітарного сектору в цій сфері в межах наданих державою коштів.

— **Ще про те, що, безумовно, є над чим працювати стосовно формування національної пам'яті, утвердження національної ідентичності, консолідації на цій основі нашого суспільства.**

— Наша робота дає змогу формувати цілком збалансовану модель національної пам'яті, в якій нема місця для крайніх лівих чи правих поглядів, як і для ксенофобії. Соціологічні дослідження підтверджують, що загальноукраїнська ідентичність ще недостатньо утверджена в Україні. Про це свідчить, наприклад те, що понад 12 % населення України зараховують себе до радянських людей. Рівень солідарності, згуртованості, суспільної активності народу та патріотизму, що виступає найміцнішим фундаментом і для демократичної держави, і для громадянського суспільства, низький. У країні культурно-політична регіоналізація, що дедалі більше тяжіє до поляризації. В цих умовах будь-яке “підважування” Інституту пам'яті, на мою думку, небезпечне.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

національної ідентичності. У країнах, які раніше входили до складу соціалістичного табору, для цього засновано інститути пам'яті. Це стало підказкою до появи Українського інституту національної пам'яті, що його створено згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 року як центральний орган виконавчої влади. Ця постанова на Інститут поклала такі завдання: посилення уваги суспільства до власної історії, поширення об'єктивної інформації про неї в Україні та світі; реалізація державної політики й координація діяльності у сфері відновлення та збереження національної пам'яті українського народу; вивчення етапів боротьби за відновлення державності України у ХХ столітті, історичного минулого українського народу; здійснення комплексу заходів з увічнення пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій, учасників національно-визвольної боротьби.

Хотілося б наголосити, що Інститут не є науково-дослідною установою, а саме центральним органом виконавчої влади. До його сфери управління належать Національний музей “Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні”, Національний історико-меморіальний заповідник “Биківнянські могили”, Національний історико-меморіальний заповідник “Бабин Яр”, Національний музей-меморіал “Тюрма на Лонцького” (Львів).

— **З ким Ви співпрацюєте і наскільки відкрита діяльність установи?**

— Інститут тісно співпрацює з державними обласними адміністраціями, громадськими організаціями, академічними інститутами, університетами, видавництвами, окремими істориками-дослідниками та краєзнавцями. Діяльність Інституту цілком про-

ПРО МОДУ І МУЗУ

Хоч народна мудрість стверджує: “Будь сильний духом, а не новим кожухом”, — ми завжди звертаємо увагу, як людина одягнена: доречно чи не дуже, охайно чи недбало, стильно чи старомодно. Одяг — сигнал або до позитивного сприймання людини, або до антипатії й упередженого ставлення.

Наталія АНТОНЮК
Фото **Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ**

У школі сприймала однокласників за принципами: ті, хто любить обновки, ті, кому байдуже, що носити, й ті, хто боїться одягти нові речі. Я належала до останніх — і не тому, що не було можливості придбати обновку, а тому, що страшенно не любила одягати щось нове.

Для мене було справжнім випробуванням одягти новеньку кофтинку, боялася, що дивитимуться скоса. Кожна одежина була особливою, з нею пов’язана певна шкільна історія, і я засмучувалася, коли на ній з’являлися перші ознаки зношування. Звикала до нового вбрання, як до нової вчительки — довго і поступово. А ви пам’ятаєте свої улюблені речі дитинства?

Натомість я любила залазити на горіще і годинами розглядати старий одяг родичів, схований у мішки. Щось таємниче було у дійстві, коли я приміряла прабабусину блузку в горошок, бабусине чорне пальто, мамину довгу спідницю...

Лише згодом, коли стала старшокласницею, почала цікавитися модними речами, відкривши кілька простих істин стилю: не варто поєднувати негармонійні кольори, щоб не бути “світлофором”; аксесуари в одязі не менш важливі, як сам одяг; потрібно враховувати тип статури (пам’ятаєте, “яблуко”, “груша”, “пісочний годинник”, “прямокутник”, “перевернутий трикутник”); не варто одягати речі з різними малюнками (смугаста блузка і картата спідниця); потрібно бути обережним із блискучими речами тощо.

Ці прості правила гарного смаку дають змогу експериментувати з одягом, однак не варто забувати і про моду, яка постійно коливається, як маятник, і ми так чи інак залежимо від цих коливань, переміщуючись із нею в такт, стоячи на місці, чи навпаки — рухаючись у протилежному напрямку. Завдають нам жару модельєри, яких розвелось дуже багато. До речі, недарма модельєрів вважають законодавцями моди — від них залежить, що ми носимо.

Не можна не погодитися із висловом Максима Рильського “Куди приходять мода, там умирає муза”, бо в гонитві за модними речами часто не лише нехтуємо правилами гарного смаку, а й втрачаємо почуття міри, сліпо копіюючи картинку із журналу, нівелюємо власний стиль, підлаштовуємося під некомфортні речі.

На щастя, щороку мода пропонує дедалі більше варіантів — є з чого вибрати одяг до душі. Плащі-болоньї, одяг із синтетичних матеріалів, коротенькі спідниці, жіночі брючні костюми, кримпленові спідниці — все це у минулому. Хоч стилізація під вінтаж, тобто використання у сучасному одязі елементів минулого, нині популярна.

ШИРОКИЙ АСОРТИМЕНТ ПІД АКОМПАМЕНТОМ

Пам’ятаєте, у фільмі “Службовий роман” секретарка на роботі плете речі? У 70-ті роки особливого вибору в магазинах не було.

Модницям тих часів нічого не залишалося, як розглядати викройки у журналах і шукати тканину для втілення модних фантазій.

Нині дефіциту одягу немає, навпаки — його настільки багато, що розбігаються очі. Речові ринки, магазини, які з’являються, як гриби після дощу, промислові ярмарки... Та якщо думаєте, що це всі місця для оновлення гардеробу, — помиляєтеся. Ятки з одягом з’являються у місцях скупчення людей, наприклад біля входу в метрополітен, у підземних переходах, біля кіосків із пивом, де під акомпанемент музик можна одягтися з ніг до голови.

Дібрати аксесуари? Дуже просто! Майже на всіх перехрестях на скельцях сонцезахисних окулярів стрібають сонячні промінці — їх тисячі. Яскравими кольорами “кличуть” покупців хустинки, сумочки, ремінці, намиста, прикраси з натурального та штучного каменю.

Якщо ж вам вдалося минути це кольорове різноманіття, не розслабляйтеся: до офісу можуть зазирнути “коробейники” — представники різних компаній, які запропонують і косметику, і парфуми, і білизну.

Якщо хочете чогось цікавого, можете “піти”... у віртуальну крамницю, тобто замовити одяг через Інтернет-магазини. А якщо подобається інтрига й солодке очікування невідомого — можна вибрати одяг через каталоги, а за кілька тижнів отримати бажану річ поштою.

Збираєтеся на дачу? Навіть у приміській електричці не можна спокійно подрімати, бо вагонами бігають моторні продавці з кофтинками, футболками, сорочками. Можна не лише поторгуватися, а й обговорити модні тенденції.

ХРЕЩАТИК ЯК ПОДІУМ

Весняне сонце ледь-ледь з’явилося на обрії, як люди заповнили центр міста. “Себе показати, інших побачити” вирішили київські модниці, одягли короткі шкіряні куртки і вузькі джинси, і на високих підборах почали дефілювати містом. Хлопці, затуляючись цигарками, дивляться їм услід, і раз по раз зачаровано мружаться не лише від сонця.

Хрещатик — не лише своєрідний подіум, а й найсучасніше місце паломництва модниць. Довгі ряди магазинів з іноземними назвами пихато затінали інші цікаві місця, поглинули книгарні, створивши ефект великого ринку, й тут, на головній вулиці України, з ранку до ночі серед одягу товчуться молоді українці, вибираючи блузку, кофтинку, спідницю. Поступово стають шопоголітками, що тиняються з магазину в магазин, заворожені чарівними словами “розпродаж”, “знижка”, “акція”.

“Жертви хрещатицької моди” майже однакові — одягнені в обтягнуті джинси, які пасують не кожному, спортивні яскраві куртки, величезні блискучі кросівки. Носять сумки завбільшки з клукак, а на обличчі — і взимку, і влітку — окуляри. До речі, цей популярний стиль, що “змиває” і жіночність, і мужність, називається **унісекс**.

Часто на Хрещатику можна побачити представників молодіжного угруповання емо, які носять лише чорно-рожевий одяг, кеди, коротко стрижуть волосся, залишаючи довгу гривку, що закриває півобличчя. Волосся і нігті пофарбовані у чорний колір. І хлопці, й дівчата одягають затісні штани з низькою посадкою, обвішують значками і “фенечками”, іноді мають пірсинг.

Пам’ятаю, як років з десять тому були надзвичайно популярні широкі джинси в хлопців “хіп-хоперів”, бабусі вражено дивилися на них і сплескували руками. Нині, спостерігаючи за молоддю в тісних джинсах, бабусі просто запитують: “А що воно таке — дівча чи парубок?”

Пам’ятає вислів: “Скромність — окраса молодості”? Забудьте про нього. Сучасна молодь мислить іншими категоріями: “стильно”, “гламурно”, “просунуто”. Не вміючи виокремлюватися гарно дібраним одягом, вирізняються епатажністю або кітчем, кольоровим та різностильовим одягом.

Парадоксально, але у часи, коли одяг різноманітний і є можливість одягнутися недорого, процвітає несмак. На Хрещатику можна побачити дівчину з куцою кофтинкою і джинсами з низькою посадкою, у якій голий пуп ховається за гладкими складками, а ще виглядає спідне; хлопця, що походить за футболці, шортами і капцями, однак у білих шкарпетках; модницю у спідниці й чорній блузці, з-під якої просвічується червона білизна; дівчину в блискучому вбранні “а-ля циганка” тощо. Ці образи закарбовуються у пам’яті, вони щоразу дивують.

А ще сумно, коли бачиш людей, які копіюють моделі з реклами іноземних брендів. Як реп’яхи, приліплені “гучі”, “армані”, “шанелі” на спинах, у серцях.

Ще насаджують моду — гламурні й не дуже — “жіночі” журнали, які пропонують стати “спокусливою”, “солодкою цукеркою для чоловіка”, “чарівницею”, щодня гарно вбиратися, щоб вполювати чоловіка. Письменник Євген Дудар цікаво змалював таку жінку: “Ноги на шпичках. Трусяться. Лице вистраждане. Як у каторжанки. Там тисне. Тут муляє. Фарба виїдає очі”.

У “жіночих” журналах — відстеження колекцій одягу іноземних модельєрів, поради, як одягнутися відповідно до стандартів західної моди, що придбати, аби стати схожою на американську зірку, як схуднути, щоб влізти в модний одяг тощо. В них — постійне перемивання кісточок зіркам шоу-бізнесу, які стають близькими, наче подруги.

НА ВСІ ВИПАДКИ ЖИТТЯ

Із винаходом цього одягу людство зітхнуло із полегшенням — ось універсальна річ для всіх і кожного: в ресторани, на природі й на городі носимо джинси.

З’явившись у середині XIX століття як одяг ковбоїв і золотошукачів, практичні й зручні джинси завоювали світ. А з джинсової тканини нині шиють майже усе: куртки, комбінезони, сукні, спідниці, взуття, капелюхи, купальники тощо.

Над виглядом джинсів працюють дизайнери, додаючи нові, незвичайні, інколи несумісні деталі. З джинсовою тканиною поєднують бісер, вишивку, вносять ефект потертості й зношеності, модні й “рвані” джинси, виварені.

Нині у магазинах одягу асортимент джинсів величезний: із високою і низькою посадкою, широкими і вузькими холошами, повсякденні й елегантні тощо.

Одягнув джинси — ти вже стильний. Чоловіки, до речі, консервативніші за жінок: викидають старі джинси лише коли коліна випнуться, синій відтінок зміниться на сірий, а низ цих дивовиштанів обтріпається майже по коліна.

У жінок здебільшого кілька пар джинсів. Є й капрі, бриджі, а ще популярні шорти, які одягають під усе — і під футболки, і під шубки.

ДОРОГЕ ЗАДОВОЛЕННЯ ЧИ ВРОДЖЕНИЙ СМАК

Відомий модельєр Коко Шанель говорила: “Мода виходить із моди. Стиль — ніколи”. І справді, не варто забувати, що гарно одягтися можна і без урахування модельєрських “виркрутасів”.

Ми ж не переймаємося, чим намальована картина — тушшю, олівцем чи фарбами. Спершу помічаємо експресію, деталі, стиль. Так само, як і в одязі.

Вважаєте, що потрібно багато грошей, щоб мати гарний вигляд? Можна бути “попандопулом” у дорогому вбранні від поважних дизайнерів. Подивіться фотографії зірок на Інтернет-сайтах — це страшенно видивіше: розмальовані, як африканські аборигени, у вбраннях дивовижно яскравих і гіперболізовано-величких, і це викликає сміх.

Натомість можна мати вигляд королеви у старенькій, але охайній сукні, яка підкреслює переваги статури. Головне — носити одяг упевнено, з гордо піднятою головою.

У тролейбусі спостерігала за жінкою у старенькому світло-бежевому плащі, береті й з чорною сумкою — у ній було щось таке, що не відведеш поглядом. Біля столичного університету бачила дівчину у вишиванці та рясній спідниці — оригінально привабливу на тлі гламурних юнок у блискучих і кучих туніках. У метрополітені виокремилася з натовпу літня жінка у скромному костюмі, симпатичному капелюсі, ажурних рукавичках і сірою сумочкою — витончена леді.

Річ не в тому, скільки маємо грошей, щоб одягтися, а в тому, що часто недбало ставимося до вбрання, забуваємо просту істину: хоч стареньке, аби чистеньке. А ще — заклопотані справами, не встигаємо перерахувати гудзики та плями на блузці, а легковажно натягуємо те, що лежить зверху на полиці шафи.

Можна знати все про світ моди: від імен модельєрів до назв тканин, від нюансів крою до тонкощів у підборі аксесуарів. Але чому трапляється так, що все це на людині — як сікло на корові? Уміння одягатися — мистецтво, дане не кожному, і подружити моду й музу може лише той, хто має бездоганний смак і почуття міри.